

LUMINA ÎN VIAȚA SPIRITUALĂ – SEMNIFICAȚIA HRISTOFANIEI DE PE DRUMUL DAMASCULUI

Ilie Moldovan

Lumina de pe drumul Damascului la care se referă „Faptele Apostolilor”, în mai multe capitole ale acestei cărți inspirate, constituie una din cele mai importante experiențe pe care o are Sf. Apostol Pavel și care se află chiar la temelia convertirii sale la creștinism. E vorba despre întâlnirea aprigului persecutor al adepților noii credințe cu Mântuitorul Iisus Hristos însuși, în drum spre Damasc, având ca urmare prefacerea prigonitorului Saul din Tars în Sfântul Pavel, marele Apostol al neamurilor. Strălucirea care îl învăluie pe cel chemat la apostolie ne arată o prezență divină ce depășește orice analogie cu vreuna din realitățile lumii create și ne descoperă sensul în care se cuvine să concepem lumina la care ne raportăm din punct de vedere spiritual și care nu este alta decât lumina lui Hristos. Desigur, pentru noi contează în primul rând mărturiile pe care ni le conferă Sf. Pavel.

Iisus Hristos nu este pentru Apostol o amintire a trecutului, El este o realitate și o putere a prezentului, un izvor al cărui șuvoi de viață se manifestă zilnic prin inima sa (II Cor. XII, 9; Filip. III, 10; Cor. I, 23-24; V, 4). Pavel trăiește în Hristos, în Hristos care, prin moarte și înviere, a devenit veșnic viu. Comuniunea cu Domnul e o legătură tainică, un raport de la Persoană la persoană și mai mult decât atât. Incorporarea fiecărui creștin în Hristos, unirea tuturor creștinilor în El și totodată unirea lor laolaltă, preamărirea tuturor în Hristos, formează conținutul unei „taine” de care Marele Apostol al Neamurilor e preocupat neîncetat în toate clipele și e consemnată în toate epistolele sale. Originea însă a tainei lui Hristos nu e alta decât exprimarea luminii de pe drumul Damascului. Între „lumină” și „taină” se află, așadar, o atât de strânsă legătură încât putem spune că au aceeași structură. Ea are anumite elemente care o definesc și care exprimă natura ei intimă.

Care sunt elementele acestei lumini a lui Hristos, înțeleasă ea însăși drept taină a Domnului, despre care vorbesc scrierile Sf. Apostol Pavel? Vom face apel, în primul rând, la acele texte cu referire nemijlocită la lumină, iar acestea sunt următoarele: „Pe când călătorea el (Saul) și se apropia de Damasc, o lumină din cer, ca de fulger, l-a învăluit deodată. Și, căzând la pământ, a auzit un glas, zicându-i: Saule, Saule, de ce Mă prigonești? Iar el a zis: Cine ești, Doamne? Și Domnul a zis: Eu sunt Iisus, pe care

tu îl prigonești. Greu îți este să izbești cu piciorul în țepușă.” (FA 9, 3-5) „Am văzut, o, rege, la amiază, în calea mea, o lumină din cer, mai puternică decât strălucirea soarelui, strălucind împrejurul meu și a celor ce mergeau împreună cu mine.” (FA 26, 13). Să le vedem pe rând.

a. *Hristofania*, adică apariția obiectiv reală a lui Hristos în mărire dumnezeiască. Pe drumul Damascului, Saul din Tars, viitorul „apostol al lui Iisus Hristos” (Efes. I, 1) s-a întâlnit, așadar, cu Mântuitorul. Străfulgerarea feței Domnului și cuvintele auzite i-au rămas în inimă pentru totdeauna: „*Saul, Saul, lama thirdapheny?*”¹. Strigarea aceasta i s-a făcut în graiul aramaic, după cum el însuși mărturisește (Fapte XXXVI, 14). În alte părți ale aceleași cărți (Fapte IX, 7; XXII, 13) este numit *Saulos*, iar nu *Saoul*, cu o nuanță de limbă specific evreiască. Faptul că aghiograful are intenția de a reproduce cât mai exact posibil cuvintele Domnului dovedește prezentarea acestui eveniment în condițiile celei mai stricte obiectivități. El subliniază adevărul că Hristos cel inaccesibil auzului și văzului omenesc poate să se conformeze capacității noastre de percepție. Descoperirea Mântuitorului pe drumul Damascului e o realitate mai evidentă, mai copleșitoare decât oricare altă realitate obiectivă. Prezența lui Iisus, al cărui glas se aude în grai aramaic, precum și strălucirea feței Domnului, nu pot fi puse la îndoială, chiar dacă faptul în sine rămâne inexplicabil, pentru că nu e produsul factorilor naturali, ci al factorilor divini.

Lăsând la o parte întreita descriere a întâlnirii Mântuitorului cu Saul, din *Faptele Apostolilor*, ne putem referi direct la mărturiile Sfântului Pavel însuși, pentru a scoate în lumină caracterul obiectiv-real al acestei hristofanii. Saul a văzut pe Domnul, nu a avut o viziune sau un extaz: „Iar la urma tuturor, ca unul născut înainte de vreme, mi s-a arătat și mie” (I Cor. XV, 8). „Am fost cucerit și eu de către Hristos Iisus” (Filip. III, 12). Văzându-L și auzindu-L aievea pe Iisus, Saul nu s-a găsit în situația „văzătorilor” din *Vechiul Testament*, care în clipa lor de răpire au contemplat slava Celui Preaînalt, ci în categoria ucenicilor, cărora li s-a arătat Domnul după Înviere. Extazul are în sine nostalgia întoarcerii periodice la un timp primordial, la paradisul fericit al originii tuturor lucrurilor. Afirmarea existenței acestei lumi eterne, care se opune timpului și spațiului, este reazimul de suprem prestigiu al gândirii platonice, în care e exaltată preexistența ideilor, ca și al înțelepciunii stoice, în care e urmărită eterna reîntoarcere. Spre deosebire însă de extaz, hristofania face dovada iruperii veșniciei în timp, cu scopul de a conferi acestuia consistență și de a-l transforma în istorie, în istoria mântuirii. Dumnezeu este în mod absolut inaccesibil și numai El singur poate mijloci o întâlnire a credinciosului cu Sine. Faptul vederii și auzirii Domnului pune în lumină valoarea eminentă și noutatea totală a evenimentului singular al Întrupării, care este prin sine ireversibil. O altă precizare a Sf. Apostol Pavel ne aduce o completare a considerațiilor de acest fel: „Nu sunt stăpân pe mine? Nu sunt eu apostol? N-am văzut eu pe Iisus,

Domnul nostru? (I Cor. IX, 1) Apostolul presupune o trimitere directă din partea lui Iisus, în special din partea lui Iisus cel înviat. În adevăr, *apostol* e numai cel ce a văzut pe Iisus după înviere și poate fi mărturie pentru acest suprem eveniment în fața lumii, cu orice preț².

b. *Iluminarea lăuntrică*, pentru a-l putea cunoaște pe Iisus ca Dumnezeu, constituie al doilea element al tainei, respectiv al „luminii” lui Hristos. Numai străfulgerarea divină, adică Sfântul Duh în lumina necreată a intervenției Sale, este aceea care îi descoperă lui Saul pe Hristos. „Nimeni nu poate numi pe Iisus Hristos Domn decât în Sfântul Duh” (I Cor. XII, 3). Inițiativa aparține Celui de Sus: „Prin descoperire mi s-a dat în cunoștință această taină” (Efes. III, 3), mărturisește Apostolul. Ceasul Damascului e cea dintâi experiență religioasă cu caracter creștin a Sfântului Pavel: Hristos S-a descoperit în el ca o putere care-l transformă și ca o lumină care-i dezvăluie tainele Dumnezeirii. El e convins că în străfulgerarea care-i oprește înaintarea în drum se descoperă într-adevăr Hristos cel înviat, după cum e convins și că iluminarea inimii, din momentul arătării Domnului, e o lucrare tainică dumnezeiască. În amintirea acestei lumini supreme, asemănătoare doar cu mărirea primei zile a creațiunii, stă de-a pururi taina întâlnirii lui Saul cu Iisus Hristos, consemnată la II Cor. IV, 6: „Dumnezeu, care a zis: «Strălucească din întuneric lumina!» – El a făcut ziua în inimile noastre, ca să strălucească cunoștința slavei lui Dumnezeu, pe fața lui Hristos”. Iluminarea nu este numai calea ce te conduce spre taina lui Hristos, ci element al acesteia, căci nici *hristofania* nu este numai o „vedere”, ci o „revelație”, din care rezultă certitudinea identificării personale a Celui văzut, odată cu perceperea unei lumini mai presus de fire. Referirea la actul creației are însemnătatea ei. În paralel cu simbolistica primei creații, se afirmă o simbolistică nouă, legată de apariția unor evenimente noi, care sunt o intervenție a lui Dumnezeu în istoria mântuirii. Creația este de fapt primul eveniment al acestei istorii sacre. Dar în vreme ce la crearea lumii Dumnezeu a zis „Să se facă”, și s-a făcut lumină (Gen. I, 3), la a doua creație „El însuși s-a făcut nouă lumină”, cum ne învață Sf. Ioan Gură de Aur³. Accentul cade pe ideea că Dumnezeu nu numai dorește să strălucească în inimile noastre cu o lumină care face posibilă cunoașterea unei taine, dar devine chiar El lumina ce ne umple cu desăvârșire⁴. „Cunoștința slavei lui Dumnezeu” are un sens propriu, determinat de iluminarea lăuntrică, pe care o indică verbul „a străluci”. E o claritate sau o evidență pe care o răspândește Sfântul Duh asupra persoanei Domnului, obiectul cunoștinței fiind mărirea Fiului lui Dumnezeu⁵.

Când Sfântul Apostol Pavel vorbește despre arătarea Domnului după înviere celor 12 ucenici și celor peste cinci sute de frați deodată, el folosește cuvântul *ophthe* cu dativ (I. Cor. XV, 5-8), voind să demonstreze că, în momentul vederii, inițiativa a aparținut lui Iisus, așa cum de fapt i s-a întâmplat și lui⁶. Faptul că slava Domnului nu s-a văzut numai cu ochii și cu mintea naturală a celor ce s-au învrednicit de vederea lui

Hristos după înviere, e dovada spiritualității ei. O lumină sensibilă se vede în funcție de transparența aerului și capacitatea omului de a o percepe, iar nu după măsura unei virtuți morale și a curăției ce provine din ea. Lumina de pe Tabor, care prezintă o izbitoare asemănare cu lumina de pe drumul Damascului, nu o vedeau cei trei Apostoli pregătiți pentru perceperea ei. Rămâne să precizăm însă că lumina învierii e o realitate obiectivă, deosebită esențială de aceea a extazului; ea se descoperă printr-o cunoaștere spirituală, se arată numai unei priviri „în duh”⁷.

Zăbranicul cunoașterii care a acoperit ochii fariseului din Tarsul Ciliciei „este dat la o parte în Hristos” (I Cor. III, 14). Lumina cea pururi fiitoare îi umple inima. Dar nu numai pentru Pavel, ci pentru toți creștinii, slava Domnului e o descoperire a unei realități supranaturale. Toți credincioșii au „fața descoperită”, deoarece zăbranicul cunoașterii s-a luat de pe inima lor. Posibilitatea creștinului de a ajunge în contact cu această lumină negrăită scoate în evidență rolul Mântuitorului Iisus Hristos în acest proces. Asemenea Sf. Apostol Pavel, creștinul află, prin libera vedere a slavei Domnului, tocmai în această vedere, o neconținută și progresivă transfigurare în însuși chipul lui Hristos. Cel ce lucrează această prefacere este Domnul, după sensul expresiei „prin Duhul Domnului” (II Cor. III, 18), Sfântul Duh însuși, ca persoană, fiind mijlocitor⁸. Cunoașterea chipului lui Hristos, printr-o descoperire interioară, devine un element esențial al vieții creștine, iar progresul în dobândirea ei antrenează progresul întregii existențe creștine⁹.

c. *Prefacerea sau înnoirea minții* depășește ordinea cunoașterii propriu-zise, referindu-se la ființa întregă a celui ce se află în fața lui Hristos. *Transfigurarea vieții credinciosului* este și ea o latură sau un element al tainei iluminatoare a lui Hristos. E aspectul dinamic al acestei realități. În drum spre Damasc, Saul cade la pământ, dar, când se ridică, Saul nu mai este *Saul*, ci *Pavel*, Apostolul Neamurilor. Iisus Hristos i se descoperă ca o putere transformatoare. De asemenea, credincioșii care sunt cuprinși în taina întâlnirii cu Domnul devin și ei vase alese ale sălășluirii Sfântului Duh (Rom. VIII, 9). Termenii *prefacere*, *schimbare* sau *transfigurare* (cf. Rom. XII, 2; II Cor. III, 18) arată procesul prin care creștinul trebuie să devină o imagine sau un chip al lui Hristos, prin care, mai precis, „trebuie să se absoarbă în el imaginea lui Hristos”¹⁰. Numai acest proces îl face „asemenea chipului Fiului Său” (al lui Dumnezeu, Rom. VIII, 29). „Această asimilare a lui Hristos de către credincios este marea idee fundamentală a paulinismului” (cf. Rom. VIII, 18; I Cor. XV, 44; Filip. III, 21). Pentru Sf. Apostol Pavel, Hristos este „chipul (*morphe*) lui Dumnezeu” (Filip. II, 6) sau, după cum se exprimă în altă parte, este „imaginea (*eikon*) lui Dumnezeu” (II Cor. IV, 4). În procesul cunoașterii lui Hristos, credincioșii se prefac în același chip (II Cor. III, 18), devenind și ei fii ai lui Dumnezeu. Prin *chip*, *imagine* sau *icoană*, Sf. Pavel nu înțelege o simplă copie a originalului, ci un principiu datorită căruia această copie se formează¹².

Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Chip al Tatălui, nu e pentru credincios un simplu model, e însăși viața lui. „Icoana” are totdeauna ceva în plus față de copie sau model, conține ceva din însușirile originalului, care face copia să fie asemănătoare originalului într-un mod propriu. Dacă noțiunea de *eikon*, când se referă la Fiul lui Dumnezeu care se întrupează, presupune o transpunere într-o sferă vizibilă a unei ființe invizibile în sine, urmează că asemănarea creștinului cu Hristos, ca rezultat al unei prefaceri lăuntrice prin care el trece, nu poate să constea, nici chiar în parte, într-o aparență sau conformare exterioară cu modelul. Posibilitatea noastră de a „asimila” chipul lui Hristos ca imagine a lui Dumnezeu ne este dată tocmai prin prezența unor însușiri și puteri ale originalului ce se transmit imaginii și, deodată cu imaginea, prin armoniile și corespondențele ce se stabilesc între original și icoană. Ordinea icoanei se referă atât la Fiul lui Dumnezeu ca chip al Tatălui, cât și la fiii lui Dumnezeu, adică la creștini, ca imagini sau icoane ale lui Hristos. Sfinții Părinți numesc aceste armonii *raze ale strălucirii dumnezeiești*¹³, urmând pe Sfântul Apostol care le cuprinde în denumirea de „slava Domnului” (I Cor. III, 18). Credincioșii primesc această mărire, însușirea și puterea care-i fac asemănători unui original sublim¹⁴.

Fața lui Hristos rămâne veșnic un adânc din care răsare toată slava lui Dumnezeu; de aceea, creștinii au parte încă din lumea aceasta de cerească lumină. Participarea credincioșilor la mărirea lui Dumnezeu e prezentă în *epistolele* pauline în două feluri: o participare actuală (Rom. VIII, 2; Gal. II, 16) și una viitoare (Rom. V, 10; VI, 5). Apostolul Pavel relevă, mai întâi, realitatea participării în prezent la slava lui Hristos (II Cor. III, 18; IV, 6). Primind Duhul Sfânt aici, pe pământ, creștinul a devenit fiu al lui Dumnezeu, fiind cu adevărat mântuit, dacă nu face parte dintre cei nevrednici (cf. Gal. II, 6-7; Rom. VIII, 15). În apropierea luminii, el are simțirea prezenței efective și iubitoare a lui Hristos. Cu cât înaintează mai mult în lumină, cu atât el simte că se apropie mai mult de Hristos, dar Hristos rămâne calea ce-i stă în față, imboldul care-l mână și ținta spre care tinde. Sf. Pavel amintește corintenilor de Moise, care a văzut slava lui Dumnezeu: „Și a zis Domnul către Moise: Eu voi trece pe dinaintea ta toată slava mea” (Ieș. XXXIII; 19). Slava aceasta, arhetipul cortului sfânt, după sensul alegoriei zăbranicului din I Cor. XV, 17, este Hristos-duhul (Duhul lui Hristos), principiul inspirativ al Sfintei Scripturi¹⁵. Oricine intră în lumina dumnezeiască face experiența intrării în cortul cel nefăcut de mână al dumnezeirii, care e Duhul lui Hristos, înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu. După II Cor. IV, 6, lumina cunoștinței slavei lui Dumnezeu strălucește în inimile celor ce înaintează în acest templu sfânt „în fața lui Hristos”. Fața Domnului e un tainic izvor nesecat, care face posibil un progres infinit în cunoașterea lui Dumnezeu și a îndumnezeirii firii omenești¹⁶. Realitatea dobândirii slavei lui Dumnezeu încă de pe pământ nu înseamnă înlăturarea nădejdi într-o mărire viitoare; numai când puterile noastre mărginite vor înceta și locul îl va lua puterea infinită

dumnezeiască, ni se va descoperi „bogăția slavei lui Dumnezeu” (Efes. III, 16), de care se bucură sfinții în viața viitoare. Căci slava nu e numai frumusețe și lumina vieții creștine prezente, ci și obiectul nădejzii unei glorificări după înviere (Rom. V, 2). Nădejdea creștinului devine certitudinea realităților spirituale pe care în viața aceasta le are ca o arvună, dar din care se va împărtăși mai mult, tot mai mult, în viitor.

d. Un alt element constitutiv al tainei lui Hristos, în unitate cu lumina, îl formează *identitatea Domnului cu Biserica Sa*. Hristos sălășluiește în lumină, învăluind astfel pe toți cei ce cred Într-Însul. Există o legătură, o comuniune tainică, între El și credincioși. Prigonindu-i pe creștini, Saul a prigonit pe Iisus. Încercarea de a pune evenimentul convertirii Sfântului Apostol în centrul înțelegerii acestui element al tainei lui Hristos nu are ca resort lăuntric o simplă deducție. Sfinții Părinți, în special Fericitul Augustin, ne atrag atenția asupra dialogurilor dintre Iisus și Saul, dovedind cu acest fapt istoric identitatea *sui generis* a Mântuitorului cu Biserica¹⁷. Să presupunem că zelosul adept al fariseismului vremii ar fi fost prezent în mulțimea de iudei care strigau către Pilat cu ocazia judecării Mântuitorului: „Răstignește-L, răstignește-L” (Ioan XIX, 6). Numai atunci avea un sens să-l întrebe Mântuitorul pe Saul la propriu: „De ce Mă prigonești?”. Iisus însă se ridicase de sub lespeda mormântului, iar persecutorul urmărea pe adepții care Îi mărturiseau învierea, fără să-și dea seama că aceștia nu erau singuri. Hristos era cu ei și ei cu Hristos: „Eu sunt Iisus, pe care tu Îl prigonești!”. Evenimentul Damascului i-a deschis ochii fanaticului prigonitor. Taina lui Hristos devine, pentru el, una cu taina Bisericii Sale.

„Ființarea în Hristos” nu este o realitate individuală; cei ce sunt „în Hristos” nu sunt izolați, ci toți laolaltă constituie un întreg: „Nu mai este nici iudeu, nici elin... fiindcă toți suntem una în Hristos Iisus” (Gal. III, 21). În general vorbind, observăm că Sf. Apostol Pavel stăruie în aceea că credincioșii trăiesc „în Hristos” și că în toți sălășluiește Duhul lui Hristos (cf. Rom. VIII, 9). Comunitatea creștină nu aparține ordinii naturale, ci sferei pline de lumină a lui Hristos. Acest lucru e posibil prin faptul că Fiul lui Dumnezeu cel preamărit „incorporează în Sine”, atrage în sfera vieții Sale pe credincioși. Dar această nouă realitate, ce se naște între Hristos și credincioși, nu e o simplă atracție, ci o unire adevărată cu Sine (*sunsoma*, Efes. III, 6). În învățătura paulină privitoare la „taina lui Hristos” e cuprinsă, ca un element esențial, noțiunea de „Hristos cel tainic”. *Hristos cel tainic* e trupul teandic¹⁸. Trupul este tipul unității în varietate. Hristos este în Biserică, precum este și Biserica în Hristos, formând împreună un singur organism. Ideea de *organism* scoate în evidență varietatea organelor și unitatea principiului vital (Rom. XII, 5). Coeziunea „trupului tainic” nu se datorează unor circumstanțe exterioare, pentru că ea nu provine din natura sau activitatea omenească. Coeziunea însăși e dovada că acest organism posedă o unitate esențială, persoana divin-umană a Mântuitorului: „Toate și întru toți Hristos” (Col. III, 11). Pe de altă parte,

nici fără diversitatea mădulelor nu poate exista un corp omenesc. „Trupul nu este un singur mădular, ci multe” (I Cor. XII, 14). Diferitele funcțiuni ale Bisericii nu împiedică pe credincioși de a fi toți, în intimă comuniune cu Domnul, o singură Biserică.

În încheiere, suntem îndreptățiți să considerăm îngemănarea acestor patru elemente, ce definesc lumina în care se descoperă Mântuitorul pe Drumul Damascului, drept schița unei viziuni ortodoxe referitoare la prezența tainică și deplin reală de care ne bucurăm cu adevărat în sfânta noastră Biserică. Nu suntem, oare, noi cei care, după primirea Sfintelor Daruri, ținem să mărturisim: „Văzut-am lumina cea adevărată, luat-am Duhul cel ceresc, aflat-am credința cea adevărată, nedespărțitei Sfintei Treimi închinându-ne, căci Aceasta ne-a mântuit pe noi”? Iar ultimul cuvânt nu poate fi decât „Amin”.

NOTE

¹ O interpretare originală a textului de la Faptele Apostolilor XXVI, 14 cu traducerea: „Saule, Saule, de ce Mă urmărești”, la Gala Galaction, *De la Mormântul gol la porțile Damascului*, în „Studii Teologice”, III (1951), nr. 7-8, p. 394-395.

² Pierre Batiffol, *L'eglise naissante et le catholicism*, Paris, 1971, p. 49-57.

³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau explicarea epistolei a doua către Corinteni*, trad. Arh. Theodosie Ploieșteanul, București, 1910, p. 120.

⁴ G. Godet, *La seconde Epître aux Corinthiens*, Neuchâtel, 1914, p. 137.

⁵ *Ibidem*, p. 126.

⁶ M. Gouguel, *Le Christ ressuscite et la tradition le Christianisme primitif*, Paris, 1925, tom. II, p. 231, cf. O. Cullmann, *Christologie du Nouveau Testament*, Paris, 1968, p. 202-204.

⁷ Pr. drd. Ilie D. Moldovan, *Raportul dintre Iisus Hristos și Sfântul Duh după Epistola a doua către Corinteni*, 111, I-IV, 6, în „Studii Teologice” XIX (1967), nr. 3-4, p. 165.

⁸ În iconomia mântuirii, Sfântul Duh are rolul de a conferi darurile dobândite de Iisus Hristos, Răscumpărătorul (I Cor. XII, 4), precum și de a ajuta la însușirea lor în mod real și actual. Toată înflorirea vieții noastre spirituale se datorează intervenției Lui spirituale, de aceea Sf. Pavel îl numește „Duhul vieții lui Hristos” (Rom. VIII, 2), iar în Sfânta Evanghelie de la Ioan e numit „Duhul care dă viață” (VI, 63). Sfântul Duh cercetează adâncurile lui Dumnezeu și descoperă Apostolului Pavel Taina lui Hristos (I Cor. II, 10-13; Efes. III, 3). Pe plan orizontal, acțiunea Duhului se extinde la toți creștinii, însoțind orice manifestare a vieții lor lăuntrice, de la regenerarea baptismală până la fericirea eternă.

⁹ L. Cerfaux, *Le Christ dans la théologie de Saint Paul*, Paris, 1951, p. 313; 151.

¹⁰ J. Hering, *Le Royaume de Dieu et sa venue*, Neuchâtel, 1959, p. 164.

¹¹ E.B. Allo, *Saint Paul. Seconde Epître aux Corinthiens*, Paris, 1937, p. 95.

¹² J. Hering, *op. cit.*, p. 164.

¹³ Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 105-107.

¹⁴ Hans Conzelmann, *Théologie du Nouveau Testament*, trad. Et. de Peyer, Paris, 1969, p. 218.

¹⁵ M. Harl, *Origène et la fonction révélatrice du Verbe incarné*, Paris, 1958, p. 140.

¹⁶ Tema aceasta o dezvoltă Sf. Grigore al Nisei. Vezi J. Danielou, *Platonisme et théologie mystique. Essai sur la doctrine spirituelle de S. Grégoire de Nyse*, Paris, 1944; Roger Leys, *L'image de Dieu chez Saint Grégoire de Nyse. Esquisse d'une doctrine*, Bruxelles, 1951.

¹⁷ Rudolf Schnackenburg, *L'eglise dans le Nouveau Testament. Réalité et signification théologique*.

Nature et mystère de L'eglise, trad. R.L. Oechslin, Paris, 1964. Autorul insistă asupra originalității acestei idei la Sf. Ap. Pavel, p. 88.

¹⁸ „Trebuie să recunoaștem în această idee originală a lui Pavel și un domeniu propriu al teologiei sale, căci noi nu o vom mai putea regăsi sub această formă în nici o altă parte a Noului Testament”. R. Schnackenburg, *op. cit.*, p. 94, „E fructul cel mai copt al gândirii lui ecleziale”, p. 184. Biserica în Noul Testament rămâne „poporul lui Dumnezeu”, dar un popor al lui Dumnezeu constituit din nou în Hristos și pe Hristos. Structura sa nouă este caracterizată în cel mai excelent mod prin expresia „Trupul lui Hristos”, p. 184.

THE LIGHT IN THE SPIRITUAL LIFE. THE MEANING OF CHRISTOPHANY ON THE ROAD TO DAMASCUS

Summary

The light from heaven flashed about St. Paul on the road to Damascus is one of his most important experiences and a basis of his conversion to Christianity, as the *Acts of the Apostles* refers to along more of its inspired titles. The light which covered that one who has been asked for being an apostle shows us a divine presence outrunning any analogy with each of the created elements. And also it reveals us the sense we ought to conceive such a light as the light of Christ in our spiritual life.

This light of Christ as a mystery of the Lord contains:

a) the Christophany – which is the real, objective Christ's appearance in His divine Glory

b) the inner enlightenment in order to know Jesus as the Lord. Only the divine flash what is the Holy Spirit in God's uncreated light of His intervention, was able to make Saul see Jesus

c) the changing or the remaining of the mind overpasses the order of a proper cognition, and it refers to the whole being of that who comes in front of Jesus. The believer's life changing is also a constituent of Christ's illuminating mystery

d) another constituent together with the light is the Lord's unity with His Church.

We might consider the twining of these four constituents which define the Light under which Jesus reveals Himself on the road to Damascus as a draft of an Orthodox vision on the mysterious and entirely real presence we truly enjoy in our Holy Church.